

“Куңыр буға” балкышы

Бына, йөрәкһенеп көткән, илһамланып каршылаған Әзәбиәт йылы ла артта калды. Был йылды лайыклы итеп узғарыу буйынса Башкортостан Языусылар союзы ла, Мәзәниәт министрлығы ла, республика китапханалары ла, ижади интеллигенция ла қулдарынан килгәндең бөтәһен дә эшләргә тырышты. Күмәк көс менән республика күләмендә үткәрелгән “Әзәби нағыш” марафонын ғына алайык. Уның һөзөмтәһендә республикабызза күпме йәш таланттар асылды, күпмеһе үззәре өсөн файзалы булған кәңәштәр ишетте, кулъязмаларына карата хаклы баһалар алды. “Әзәби нағыш” республика марафоны һөзөмтәләре шуньһы менән әһәмиәтле: улар әзәбиәтебеззең киләсәгенә өмөт менән бағырға ярзам итте, рухи потенциалыбыззың һайығаймауына ышаныс уятты. Башкортостан Языусылар союзы идараһының йәштәргә йөз бороуы, әзәби алмаш әзерләүгә игтибарзы арттырыуы кыуаныслы күренештәрзең береһе, әлбиттә.

Башкортостан Языусылар союзының терәк пункты буларак ойошторолған “Куңыр буға” төбәк йәмәғәт ойошмаһы 2015 йылда ла көсөргәнешле эшмәкәрлек алып барзы. Билдәле булыуынса, һәр ижади ойошманың, берләшмәненең иң тәүге һәм төп бурысы — кулъязмалар менән эшләү. Әгәр ойошманың көн тәртибендә ул эш юк икән, ниндәй генә яңғырауыклы һүззәр

«Куңыр буға» ойошмаһының Учалы районы Сәфәр ауылында үткәрелгән күсмә семинарында катнашыусылар. 2015 йыл

һөйләмә, ниндәй генә шау-шыулы саралар ойшторма — бөтәһе лә бушка ғына. Ошо йәһәттән карағанда, “Урал аръяғы ижади көстәрәнең “Куңыр буға” берләшмәһе” төбәк йәмәғәт ойшмаһы 2015 йыл һузымында бик күп эш башкарҙы. Йыл дауамында безгә йәмғеһе 81 кулъязма ингән. Әйтергә кәрәк, был бик зур күрһәткес. Иң күп кулъязма Әбйәлил ижадсыларыныкы — бөтәһе 46 автор. Белорет районынан 16, Учалынан 14, Магнитогорск калаһынан 4, Күгәрсен районынан 1 кулъязма алынған. Кулъязмаларҙың абсолют күпселеге шиғыр — барлығы 710. Уларҙан тыш, 22 хикәйә, 1 поэма кабул итеп алынған. Улар араһынан 107 шиғыр, 16 хикәйә “Ағизел” журналына, 1 поэма “Ватандаш”ка тәқдим ителгән. Әбйәлил районының Аскар ауылында уҙғарылған йәш ижадсылар конференцияһына 141 шиғыр тикшерергә куйылған, “Әзәби нағыш” республика марафонында тикшерергә 250 шиғыр, 1 повесть сығарылған. Уларҙан тыш, 285 шиғыр һәм 16 хикәйә төрлө китаптарға әҙерләп бирелгән, йәштәрҙең 50 шиғыры “Әзәби нағыш” антологияһына тәқдим ителгән, 16 шиғыр республика гәзиттәрәнә әҙерләп бирелгән.

Яңы исемдәр асыу, йәш таланттарҙы эзләү һәм әзәбиәткә ылыҡтырыу — безҙең ойшма эшмәкәрлегенең даими иғтибар үзәгендә. Ошо максаттан сығып, төрлө райондарҙа конференциялар, күсмә семинарҙар уҙғарыу матур традицияға әүерелгән. Мәсәлән, 2015 йылдың апрелендә Әбйәлил районының Аскар ауылында йәш ижадсыларҙың зона конференцияһы үткәрелде. Унда Марсель Дәүләткирәевтың проза әсәрҙәре, Гөлшат Дәүләтшинаның, Эльмира Әхмәзинаның (укуысы), Динара Ғәлләмованың (укуысы), Нәркәс Кәйепколованың (укуысы), Лилиә Солтанованың (укуысы) шиғырҙары тикшерелде. Уның һөҙөмтәләре буйынса, шиғырҙары яҡшы баһаға лайыҡ булған Эльмира Әхмәзинаның, Динара Ғәлләмованың, Лилиә Солтанованың шиғырҙары “Тыуған як бизәктәре” тигән дөйөм китапта нәшер ителде (Өфө, “Деловая династия”).

15 майҙа Белорет калаһында уҙғарылған күсмә семинарҙа Наилә Кималованың (Инейәр қасабаһы), Лира Хәйруллинаның (Шығай ауылы), Нәркәс Йомағужинаның (Үткәл ауылы) шиғырҙары тикшерергә куйылды. Уларҙың башланғыс ижадтары дөйөм алғанда ыңғай баһаланып, үзнәшер юлы менән баһаһарға тәқдим ителде. Әйткәндәй, һуңғы ике авторҙың кулъязмалары “Әзәби нағыш” марафонында тикшереллеп, арыу ғына баһа алды һәр уларҙың бер нисә шиғыры “Әзәби нағыш” антологияһына инде. Республика буйынса уҙғарылған “Әзәби нағыш” марафонына ойшманан 10 йәш ижадсының кулъязмалары сығарылды — Учалынан Светлана менән Урания Вәхитовалар, Лидия Ғайсина, Динара Батыршина, Белореттан Нәркәс Йомағужина, Лира Хәйруллина, Гөлкәй Шиһаплова, Әбйәлилдән Лилиә Солтанова, Динара Ғәлләмова, Нәркәс Кәйепколова. Был 10 йәш ижадсының дүртеһе мәктәп йәшендәге укуысы балалар булыуы бигерәк тә һөйөнөслө, сөнки бөгөнгө көндә Башҡортостан Языусылар союзында ағза булып торған әзиптәрҙең уртаса йәше 60 менән 70 араһында тирбәлә. Марафон һөҙөмтәләре лә безҙең өсөн кыуаныслы: Светлана менән Уранияның кулъязмалары Башҡортостан “Китап” нәшриәтенә тәқдим ителде, Н.Йомағужинаның, Л.Хәйруллинаның, Л.Солтанованың, Д.Батыршинаның, Д.Ғәлләмованың шиғырҙары “Әзәби нағыш” антологияһына инде.

Кулъязмалар менән эш безең тарафтан туктатылғаны юк — ул даими һәм планлы рәүештә алып барылған төп хәстәрлегебез. “Әзәби нағыш” марафонынан азақ, 10 октябрзә Белорет районының Сосновка ауылы китапханаһында узғарылған күсмә семинарзә Әбйәлил кызы Гөлфирә Вәлиева менән Межгорье калаһында йәшәүсә Айгөл Муллағәләмованың шиғырзары тикшерелеп, уларзың кулъязмалары Башкортостан Языусылар союзының поэзия секцияһына тәқдим ителде. Бынан һуң, 29 октябрзә Әбйәлил районының Қырзас ауылында үткәрелгән күсмә семинарзә Силәбе өлкәһенең Қызыл касабанында йәшәүсә Рәйлә Хисмәтуллинаның кулъязмаһы тикшерелде һәм уға байтак файзалы кәңәштәр әйтелде.

Кулъязмалар тикшеревзе төп мақсат итеп куйған семинарзарға һәм конференцияларға шулай зур игтибар бирев аңлашылалыр. Унда йәш һәм башлап языусы ижадсыларға төрлө кәңәштәр әйтеүзән тыш, ойошма ағзалары бер-береһе менән аралаша. Ә йәнле аралашыуға ни етһен? Беренсенән, унда кулъязмалар тикшерев барышында йәштәр үззәре өсөн күп файзалы фекерзәр ишетә. Икенсенән, әлеге семинарзарзә катнашыусы икенселәре фәһем ала. Өсөнсөнән, шиғырзарға, хикәйәләргә анализ яһаусылар за үззәре өсөн күп яңылыктар аса, башкаларзың күзгә күренеп торған етешһезлектәренән арынырға өйрәнә. Бер һүз менән әйткәндә, безең “Қуңыр буға” — үзенсәлекле ижади лаборатория ла.

Әзәби процесс, кайһы берәүзәр күз алдына килтергәнсә, шау-шыуға королған мәзәни сара түгел. Шулай за, әзәбиәтте пропагандалау за кәрәкле эш. Бигерәк тә бөгөнгө көндә, халықтың (бигерәк тә йәштәрзең) китап укыуға әүәсләге кәмегән осорза, пропаганда эшенең әһәмиәте бермә-бер арта. Шул юсыктан карағанда, 2015 йылда ла безең ойошма әзәбиәтте халыкка таратыу буйынса байтак эштәр башкарзы. Мәктәптәрзә укыусылар менән осрашыузар йыш ойошторола. Мәсәлән, Учалы районының Озерный мәктәбе, Сәфәр урта мәктәбе (ике тапкыр), Комсомольск урта мәктәбе, Бәләкәй Қазақкол төп белем бирев мәктәбе. Бындай саралар Әбйәлил районы биләмәләрендә лә күп кенә узғарылған: Күсем ауылында, Ишкол урта мәктәбендә, Буранғол ауылы китапханаһында, Ташбулат урта мәктәбендә, Қырзас урта мәктәбендә, Урал урта мәктәбендә, Ташгуй төп белем бирев мәктәбендә, Байым урта мәктәбендә. Шулай ук, әзәбиәтте пропагандалауға йүнәлтелгән осрашыузар Бөрийән районында, Белорет районында, Магнитогорск калаһында ла үткәрелгән. Ошондай осрашыузарзә ойошманың төп көстәрен тәшкил иткән Мөхәррәм Сәлимов, Хәзис Ниғмәтуллин, Фәнүзә Биктимерова, Зөһрә Кашапова, Мәзинә Йәғәфәрова, Айһылыу Хәсәнова, Зөлфирә Карағужина, Мәрийәм Сәлмәнова, Филүрә Моратшина, Рәмзилә Кәлимова, Мәүлит Кәримов, Сәғирә Шәрәфетдинова, Фаиза Мәғәсүмова, Изрис Ноғманов, Зөһрә Усмәнова, Радик Өмөтқужин, Фатима Һибәтова, Мөнир Иксанов, Светлана Вәхитоваларзың әүзем катнашыуын билдәләп үтке килә. Уларға оло рәхмәттән башка әйтер һүз юк. Ә уйлап караһан, үзебезең ижад емештәрен үзебез пропагандаламаһанк, кем пропагандалар?

Ойошма ағзалары тарафынан нәшер ителгән китаптарзың исем туйзарын узғарыузы ла шул әзәбиәтте пропагандалау сараларына индерергә булалыр. Берзән, был ижадсыларыбыззы өлгәшкән уңыштары менән котлау,

авторлардың қыуаныстарын уртақлашыу булһа, икенсенән, әлеге китаптар менән йыйылған халықты таныштырыу төп максаттардың береһе булып тора. 2015 йылда “Қуңыр буға” төбәк йәмәғәт ойошмаһы ағзаларының 9 китабы донъя күргән: Хәким Алсынбаевтың “Күңел дәфтәре” (“Китап” нәшриәтендә), Фәриха Вәлиуллинаның “Қурайлы сағыл” (Сибай кала типографияһында), Мәргән Хәсәйеновтың “Облако надежды” (Учалы кала типографияһында), Хәбил Хажиндың “Һокланам матурлыкка” (Учалы кала типографияһында), Мәүлит Ямалетдиндың “Көрән Кәрим сүрәләренә шиғри аңлатма” (“Башкорт энциклопедияһы” филми-нәшриәт комплексында), Хәзис Ниғмәтуллиндың “Юлға сығам” (Учалы кала типографияһында), Әлфиә Әбдрәфикованың “Күңелем серзәре” (Сибай кала типографияһында), Сания Мортазинаның “Рәхмәт һиңә, язмышым” (“Китап” нәшриәтендә), Изрис Ноғмановтың “Ике ут араһында” (Сибай кала типографияһында). Был китаптардың күбәһенә исем туйҙарын уҙғарыу, моғайын, улардың авторҙарына дәрт биргәндәр, ижадта яңынан-яңы уңыштар яулау теләге уяткандыр. Һәр хәлдә, быға ышанғы килә.

Исем туйы тигәндән, 2015 йылда иң күп презентацияланған китап “Қуңыр буға” балкышы” антологияһы булды. Ул Белорет районының Сосновка ауыл китапханаһында, Учалы калаһының балалар китапханаһында, Әбйәлил районының Қырзас ауыл мәҙәниәт йортында, Байым урта мәктәбендә, Магнитогорск башкорт-татар китапханаһында үткәрелде. Был аңлашыла, сөнки әлеге китапка ойошма ағзаларының иң яҡшы шиғырҙары менән хикәйәләре тупланды һәм ул әҙәбиәт һөйөүселәргә авторҙар тарафынан үзенсәлекле бүләк булды. Был йыйынтықты баһтырып сығарыуҙы тулығынса үз өстәренә алған кырк автордың барыһына ла оло рәхмәт әйтеп, уларға ижади бейеклектәр теләйһе генә кала.

Коллектив йыйынтыктардың калғандарына килгәндә иһә, улар Әбйәлил һәм Учалы районы мәктәптәрендәге укыусы балалардың тәүге ижад еместәренән һибәрәт. Эш шунда: өсөнсө йыл рәттән безең ойошма, урындарҙағы мәғариф бүлектәре менән берлектә, “Минең беренсе китабым” исемле ижади конкурс үткәрәп килә. Уның положениеһына ярашлы, конкурста енеүсе балалардың иң яҡшы шиғырҙары һәм хикәйәләре айырым китап буларак нәшер ителәп, йәш авторҙардың үзәренә тапшырыла. Был уларға үзенсәлекле стимул, дәртләндерәү сараһы. 2013—2014 укыу йылында уҙғарылған конкурс йомғактары буйынса Учалы районы мәктәптәрендәге 4 укыусы баланың йыйынтығы “Юл башы” тип аталды, Әбйәлил укыусыларының ижади эштәре тупланған йыйынтык “Йәйғорсоктар” тип исемләнде. 2014—2015 укыу йылындағы конкурс йомғактары буйынса Әбйәлил балаларының 17 ижади эшен үз эсенә алған китапсыҡ “Йырҙарыбыз һиңә, Әбйәлил” тип исемләһә, Учалы укыусыларының 10 ижади эше тупланған йыйынтык “Яқты эззәр” тип аталды. “Әзәби нағыш” республика марафоны ваҡытында ике район балаларын да йыйып, тантаналы шарттарҙа китапсыктарын кулдарына тапшырыу иштәлекле һәм күркәм вақиғалардың береһе булды.

Коллектив йыйынтыктардың икенсеһенә килгәндә, ул апрель айында Аскарҙа уҙғарылған йәш кәләм тибрәтеүселәр конференцияһында ижадтары ыңғай баһа алған Лилиә Солтанова, Динара Фәлләмова һәм Эльмира

Әхмәзиналардың шиғырларынан төзөлгән “Туған як бизәктәре” китабы. Өфөләге “Деловая династия” нәшриәтендә баһылып сыккан был китаптың донъя күрәге өсөн без атаклы ғалимыбыз, Рәсәй Фәндәр академияһы Өфө ғилми үзәге Тарих, тел һәм әзәбиәт институтының директоры Фирзәүес Ғилметдин кызы Хисамитдиноваға зур рәхмәтлебез. Дөйөм алғанда, коллектив йыйынтыктарға 30 укыусы баланың һәм 40 оло ижадсыбыздың әсәрҙәре донъя күргән.

Әлбиттә, безҙең эзмә-әзлекле һәм системалы эшмәкәрлегебез һөҙөмтәһендә әзәби ижадка ылыҡтырылған ул йәштәрҙең барыһы ла языусы йәһиһә шағир булып та китмәҫ. Әммә шуны ышаныслы рәүештә әйтә алабыз: кәләм тибрәтеүсе был кыздар һәм малайҙар киләсәктә телебезгә, әзәбиәтебезгә, ғөмүмән, рухиәтебезгә мәңгелек һөйөү йөрөтәсәк һәм ул һөйөүгә үзәрәнен балаларына һендерәсәк.

Заманында республикабыздың төрлө төбәктәрәндә бер-бер артлы төзөлгән языусылар ойошмаларының, донъяла һәм илебезҙә барған финанс көрсөгө һөҙөмтәһендә, шулай ук береһе артынан икенсеһе ябыла башлаған осорға Урал аръяғындағы рухи үзәк буларак уйланылған һәм ойошторолған “Куңыр буға” төбәк йәмәғәт ойошмаһы региондағы мәҙәни сараларға ла әүзем катнаша. Мәсәләһ, 2014 йылда безҙең инициатива менән узғарылған киң күләм мәҙәни сараларҙан мәшһүр йыраусы һәм актриса Бибикамал Мәһәзиева призына башкорт халык йырҙарын башкарыусылардың зона конкурсын (Аскар ауылы), Белорет районының Шығай ауылында атаклы курайсы һәм көйсө Абдулла Хәлфетдинов призына һәүәҫкәр композиторҙардың зона конкурс-фестивален, Учалы районында мәшһүр курайсылар Ислам Моратов менән Локман Кәлимуллинлар призына район-кала курайсылар конкурсын атап китергә була. Был саралар шуныһы менән бигерәк тә әһәмиәтле: уларға, ололар менән бер рәттән, укыусы балаларға күпләп катнаша. Мәсәләһ, Әбйәлил районындағы йырсылар конкурсында катнашқан 40 йыраусының ун икеһе йәш башкарыусылар булды. Ә Учалылағы курайсылар конкурсындағы утызған ашыу конкурсанттың ун алтыһы музыка мәктәптәрәндә белем алған балалар ине. Был саралардың барыһы ла урындарғағы һакимиәт башлыктарының изге фатихаһы һәм мәҙәниәт, мәғариф бүлектәрәнен һәр якшы башланғысты күтәрмәләп тороуҙары аркаһында юғары кимәлдә уға. Бының өсөн без Белорет, Әбйәлил, Учалы райондарының һакимиәт органдарына, мәҙәниәт хезмәткәрҙәрәнен зур рәхмәтлебез.

2015 йылда ла “Куңыр буға” төбәк йәмәғәт ойошмаһы тарафынан мәҙәни саралар байтаҡ үткәрелде. Улардың иң әреләрен генә һанап китәйек: Белорет районы Сосновка ауыл китапханаһында Талип Латиповтың хәтер кисәһе; шул ук райондың Шығай ауыл мәҙәниәт йортонда Абдулла Хәлфетдинов призына һәүәҫкәр композиторҙардың “Алтын кәмәр” исемле 2-се төбәк-ара конкурс-фестивале; Белорет калаһында композитор Мөхәррәм Сәлимовтың 80 йәшенә карата уның призына юбилярдың йырҙарын башкарыусы укыусы балалар араһында зона конкурсы; Учалы калаһының “Турист” балалар һәм үҫмерҙәр клубында Талха Ғиниәтуллиндың тыууына 90 йыл тулыуға карата уның ижады буйынса 3 номинацияла фәнни конференция; Учалы районының Озер-

ный урта мәктәбәндә Еңеүзең 70 йыллығына карата укытыусылар араһында шифыр һөйләүселәрзең төбәк конкурсы; БДУ-ның Учалы вәкиллегендә “XXI быуатта кешене рухи һәм физик яктан сәләмәтләндереү” гилми-гәмәли конференцияһы; Учалы калаһындағы Зәйнулла Рәсүлев исемендәге мәсеттә балалар араһында Көрһән сүрәләрен яттан һөйләү буйынса кала-район конкурсы. Күреүегезсә, быйылғы сараларзың да катнашыусылары — укыусы балалар. Улар араһынан Мөхәррәм Сәлимов призына узғарылған конкурста катнашқан балаларзың географияһын һәм конкурсанттарзың һанын айырым билдәләп китергә кәрәк. Унда Белорет районы һәм калаһы, Учалы районы, Бөрһән районы мәктәптәренән барлығы 102 укыусы бала катнашты. Учалы районында Көрһән сүрәләрен яттан һөйләү конкурсында катнашыусылар һаны ла игтибарға лайык — унда йәмғеһе 9 команда катнашып, укыусыларзың дөйөм һаны һикһәндән ашыу булды.

Һәр языусының ижади активлығы уның вақытлы матбуғат биттәрендә донъя күргән әсәрзәре менән дә баһалана. Шул яктан карағанда, ойошма ағзалары был өлкәлә лә өлгөрлөк күрһәткән, тип әйтә алабыз. Бер йыл әсендә авторзәрыбыззың әсәрзәре республика журналдарында 10 тапкыр донъя күргән: Айһылыу Хәсәнова — “Ватандаш”, Мәүлит Ямалетдинов — “Ағизел”, “Ватандаш”, “Минги-тау”, “Бельские просторы”, Библикамал Шәйзуллина — “Бельские просторы”, Светлана Вәхитова — “Шоңкар”, Мәзинә Йәғәфәрова — “Башкортостан кызы”, Айгөл Муллағәләмова — “Башкортостан кызы”, Наилә Қималова — “Башкортостан кызы” журналында. Бынан тыш, 22 авторзың шифырзәры һәм 8 авторзың һикәйәләре “Ағизел” журналында басылған.

Йыйып әйткәндә, Рәсәй Федерацияһы күләмендә махсус иглан ителгән Әзәбиәт йылында “Қуңыр буға” төбәк йәмғәт ойошмаһы тарафынан башкорт әзәбиәтенә алмаш әзерләү, ижади көстәрзә бергә туплау, әзәбиәтте, сәнғәтте пропагандалау буйынса хәтһез эштәр атқарылған. Беззең эзмә-әзлекле һәм планлы рәүештә алып барған эшмәкәрлегебез төбәк языусыларында сәләмәт сәм һәм дөрт уятты, уларзың ижадына яңы импульс бирзе. Ошо зур һәм изге эштәрзә атқарыуза райондарза йәшәп ижад итергә көс һәм вақыт тапқан кәләмдәштәргә рәхмәттең иң олоһо. Бер нәмәгә карамайынса, ойошма эшмәкәрлегендә кайнап, үззәренәң әскерһез ярзамдарын күрһәткән, тәжрибәләре менән уртаклашқан ижадсыларзы атап китмәһәм, хилаф булыр ине. Белореттан Мәүлит Қәримов, Әнисә Асылғужина, Сәғирә Шәрәфетдинова, Мөхәррәм Сәлимов, Зилә Абзалова, Әбйәлилдән Хәзис Ниғмәтуллин, Айһылыу Хәсәнова, Фәнүзә Биктимерова, Зөһрә Қашапова, Мәзинә Йәғәфәрова, Мәрийәм Сәлмәнова, Зөлфирә Қарағужина, Изрис Ноғманов, Радик Өмөтқужин, Зөһрә Усманова, Филүрә Моратшина, Фатима һибәтова, Учалынан Рәмзилә Қәлимова, Светлана Вәхитова, Мөһир Иксанов әзәбиәттең үсешә өсөн арымайталмай, көстәренән килгән хәтле хезмәт итеүсә ана шундай ағзаларыбыз. Иң мөһиме, беззең сафтар тулылана бара. Тимәк, без дөрөс һәм ышаныслы юлдабыз. Қиләсәктә лә Башкортостан Языусылар союзының ышаныслы терәге — “Қуңыр буға” ойошмаһы ағзаларына — халкыбызға рухи йыуаныс булырзай талантлы әсәрзәр ижад итергә язһын.